

II
C. 26581
c

26581, II, C, c, 67
1866
MALI

SADJEREJE,

to je,

kratek nauk v sadjereji

za

učence na kmetih.

(Drugega popravljenega natisa.)

V Ljubljani.

Natisnil in založil J. R. Milic.

1866.

Jablane, hruške

In druge cepé

Cépi v mladosti

Za stare zobé!

Vodnik.

030054386

Kako se sadno drevje seje.

Ktero drevje se imenuje sadno drevje?

Sadno drevje se imenuje tisto drevje, ki ga ljudje zato sadé in oskerbujejo, da bi enkrat njegov sad uživali.

Ktera so plemena sadnega drevja?

Plemena sadnega drevja so: jabelka, hruške, marelice, breskve, češnje, češplje, slive, nešplje, orehi in kostanji.

Kako se sadna drevesa naj hitreje in naj lepše zaredé?

Sadna drevesa se naj hitreje in naj lepše zaredé iz semena.

Kakšna morajo biti semena ali peške, da so dobre za setev?

Semena ali peške za setev morajo biti popolnoma zrele; zrele so pa tačas, kedar je sadje zrelo.

Kdaj se semena sadnih dreves sejejo ali sadé?

Seme od koščenega sadja, to je, od sadja s peško, od marelic, breskev, češenj, češpelj, sliv in nešpelj se sadi jeseni; seme od jabelk in hrušek se seje tudi jeseni, ali pa prav zgodaj spomladi. Orehi in kostanji, ki se odločijo za seme, se morajo čez zimo djati v pesek in postaviti v tak kraj, kjer ni pretoplo in ne premerzlo, in se še le spomladi, ko več ne zmerzuje, posadé v zemljo. Naj

bolje pa je, če se peške koj sirove (frišne) posejejo. Posebno dobro je to za češpljeve in češnjeve koščice.

Kam se sadna semena, to je, peške in koščice, sejejo in sadé?

Peške in koščice se sejejo in sadé v gredo.

Kako se pripravijo take grede?

Grede za sadna drevesca pripravijo se tako le:

1. morajo biti na solčnem kraji, dobro in globoko skopane in čisto oplete. 2. Perst za nje ne sme biti ne prepusta, in ne premastna.

Koliko takih gred se mora pripraviti?

Takih gred se mora toliko pripraviti, kolikor hoče kdo rediti dreves raznih plemen.

Kdaj se delajo grede?

Dobro je, če se grede že več časa pred se-tevjo pripravijo in večkrat prekopujejo.

Ktera sadna semena se sejejo — in ktera se sadé?

Mehka semena, to je, hruševe in jabelčne peške se sejejo in en palec globoko v zemljo zagrebejo; seme od koščenega sadja, to je, od češenj, češpelj, breskev, marelic i. t. d. se pa mora saditi, in sicer poldrugi palec globoko in eno ped vsak sebi.

S čem naj se potem grede pokrijejo?

Dobro je, če se grede potem z brinjevimi vejami gosto pokrijejo, zato, da po zimi miši pešek ne snedó.

Kdaj se smejo grede odkriti, če so bile čez zimo z brinjevimi vejami pokrite?

Grede se smejo še le takrat odkriti, ko neha zmerzovati.

Kako je treba drevesca prvo in drugo leto oskerbovati?

Pervo in drugo leto ni drugega treba, kakor drevesca tolikokrat okopavati in pleti, kolikorkrat se kaj plevela pri njih prikaže. Kedar je suho, jim je treba tudi prilivati, pa le zjutraj ali zvečer, nikoli pa ne v vročini.

Kako se sadna drevesca ali divjaki presajajo.

Kaj je z drevesci treba storiti tretje, ali pa že drugo leto jeseni?

Tretje, ali pa že drugo leto jeseni morajo se drevesca presaditi v nove in večje grede.

Kaj je z drevesci treba storiti, preden se presadé v nove grede?

Preden se drevesca presadé v nove grede, morajo se po korenini in deblu obrezati.

Kaj se drevescem odreže pri korenini, kaj pri deblu?

Drevescem morajo se vse dolge korenine prirezati; posebno se serčna korenina toliko prireže, da je komaj še tri palce dolga. Pri deblu se posnamejo vse postranske vejice in verh do naj boljšega popka.

Pri katerih drevescih se verh ne odreže?

Pri orehih in kostanjih se verh nikdar ne sme odrezati.

Kako se mlada drevesca ali divjaki sadé v nove grede?

Mlada drevesca ali divjaki se v nove grede sadé dva čevlja vsak sebi in pol čevlja globoko;

drevescem pa naj se korenine v jamici poravnajo in naj se z rahlo perstjo zasujejo; potem naj se drevesce nekoliko potrese, da se perst okoli koreninic zgostí in dobro zatlači.

Kako se morajo presajena drevesca do cepljenja oskerbovati?

Presajena drevesca se morajo do cepljenja tako le oskerbovati: 1. kedar se plevel prikaže, naj se varno okopujejo in plevejo; 2. je treba tiste drevesca, ki krivo rastejo privezati h količu, da se poravnajo; 3. se morajo drevescem odščipati vsi tisti popki, iz katerih poganjajo nepotrebne postranske mladike.

Kako se sadna drevesa požlahtnujejo.

Kako se sadna drevesca ali divjaki žlahtné?

Sadna drevesca ali divjaki se žlahtné: 1. če se presajajo, to je, če se drevesca iz slabe zemlje devljejo v dobro; 2. če se drevesca snažijo, obrezujejo, okopujejo, in če se jim gnojí; 3. če se cepijo, to je, če se nežlahtno deblo z mladiko ali pa s popkom žlahtnega drevesa tako sklene in sprime, da žlahtni cep v verhove zraste in rodí žlahtni sad svojega plemena in natore.

Kako se cepi.

Ktera drevesca se morajo cepiti?

Le tista drevesca se morajo cepiti, ktera so zrastle iz nežlahtnih pešek in koščic ali korenin; ali pa če so svojo natorno žlahtnost v novi rasti zgubile, kakor je naj več pri jabelkah in hruškah.

Kterih drevesic ni treba cepiti?

Kostanjev, orehov, breskev in češpelj ni treba cepiti.

S čem se cepi?

Cepi se s cepiči, to je, z mladikami žlahtnega drevesa.

V ktere divjake se cepiči prijemljejo?

Cepiči se prijemljejo le na divjake svojega rodú; torej se cepijo hruške s hruševimi, jablane z jabelčnimi, češnje z češnjevimi cepiči i. t. d.

V ktere divjake pa se cepiči tudi še prijemljejo?

Cepiči se prijemljejo tudi v divjake svojega rodú, kakor: hruška v kutno ali glog, češnja v višnjo, in višnja v češnjo, obedve v rešeliko, marelica v krehel ali češpljo i. t. d.

Kdaj se cepiči odrezujejo?

Cepiči se odrezujejo, preden začnè poganjati muzga ali sok.

Ali se morejo cepiči dalj časa prihraniti?

Cepiči se morejo dalj časa prihraniti, če se na senčnem kraju en palec globoko vtaknejo v vlažno perst.

Kteri cepiči so za cepljenje naj boljši?

Letne mladike iz verha žlahtnih dreves, ki imajo lepe lesne popke, so za cepljenje naj boljši. Zakaj iz postranskih vej in mladik cepiči za cepljenje ne veljajo?

Cepiči iz postranskih vej in mladik zato ne veljajo za cepljenje, ker nočejo na kviško rasti.

Koliko popkov se cepiču pusti?

Cepiču se pusté po dva ali trije popki.

Ali je dobro cepičem verhe prirezovati?

Cepičem je dobro verhe prirezovati; samo češnjem se morajo pustiti.

Na koliko načinov ali viž se lahko cepi?

Cepi se lahko na več načinov, postavim: z nakladom, v sklad, za kožo, s popkom i. t. d.

Kako se z nakladom cepi?

Z nakladom se tako le cepi: cepič se spre-koma poldrugi palec na dolgo od ene strani do druge gladko odreže; potem se divjak tam, kjer je s cepičem enako debel, na kviško ravno tako odreže. (Glej podobo 1.!)

Kaj se potem stori, ko sta cepič in divjak prav porezana?

Potem, ko sta cepič in divjak prav porezana, se eden na drugega tako položita, da leži koža na koži, les na lesu; potem se še cepič in divjak s povošenim trakom terdo povijeta. (Glej podobo 2.!)

Kaj je treba storiti, kedar z nakladom cepljeno drevesce eno ped dolgo mladiko požene?

Kedar drevesce eno ped dolgo mladiko požene, se mu mora trak odviti, ali saj nekoliko odjenjati, da se v les ne zajé.

Ktera drevesca se z nakladom cepijo?

Z nakladom cepijo se tista drevesa, ki so debela, kakor pisavno pero; če so pa debelša, se morejo z nakladom le po vejah cepiti.

Kdaj se z nakladom cepi?

Z nakladom se cepi, dokler niso drevesca muževna, to je, dokler ne poganjajo zelenja.

Kako se divjak pripravi, kedar se v sklad cepi?

Kedar se v sklad cepi, se naj pred divjak odžaga in gladko poreže tam, kjer ima naj bolj gladko kožo; potem se z močnim nožem po sterženu en palec globoko prekolje, in v sklad se zagojzdica zabije tako, da se toliko razkrojí, kakor je cepič debel. (Glej podobo 3. !)

Kako se cepič pripravi, kedar se v sklad cepi?

Kedar se v sklad cepi, se mora cepič na obeh straneh en palec na dolgo tako porezati, da ima podobo zagojzdice; pa tudi na notranji strani se mu en palec na dolgo koža posname.

Kako se cepič divjaku v sklad vtakne?

Cepič se divjaku tako v sklad vtakne, da se lub z lubom sprime; potem se oboje z cepivnim voskom zamaže in s cunjo obeže.

Kdaj se smeta divjaku dva cepiča v sklad vtakniti?

Divjaku se smeta takrat dva cepiča v sklad vtakniti, kedar je kakor ročnik debel.

Kako debeli morajo biti divjaki za cepljenje v sklad?

Divjaki za cepljenje v sklad morajo naj manj en palec debeli biti.

Kdaj se v sklad cepi?

V sklad se cepi takrat, kedar drevje muževno prihaja, pa se še vendar ne maji.

Kako se divjak pripravi, kedar se za kožo cepi?

Kedar se za kožo cepi, se divjak odžaga kakor pri cepljenji v sklad; potem se mu na strani koža za en palec od verha proti tlam prireže in plošnata zagojzdica za kožo vtakne, da se koža od divjaka loči.

Kako se cepič za to cepljenje poreže, — in kako se potem divjaku za kožo vtakne?

Cepič se sprekoma od ene strani do druge en palec na dolgo poreže in divjaku od zgoraj za kožo na terdo zarine; potem se še s cepivnim voskom zamaže in s cunjó obeže. (Glej podobo 4.!)

Kdaj se za kožo cepi?

Za kožo se cepi takrat, kedar je drevje toliko muževno, da se koža od lesa maji.

Kako se s popkom cepi?

S popkom se tako le cepi: naj pred se koža na divjakovem deblu, kjer je naj bolj gladka, po dolgem, na verhu pa po čez, prereže; potem se lesni popek iz mladike žlahtnega drevesa z malo kožo izreže in v razklano kožo divjaku vtisne tako, da sprime se lub z lubom. (Glej podobo 5.!))

Kaj je storiti potem, ko je popek v divjakovo deblo prav vtisnjen?

Ko je popek v divjakovo deblo prav vtisnjen, se rana s povošenim trakom tako spodaj in zgoraj povije, da se le sam popek vidi. (Glej podobo 6.!))

Kaj je treba storiti, kedar se popek v divjaku prime?

Kedar se popek v divjaku prime, se vez odjenja, da se more les rediti.

Kdaj se more s popkom cepiti?

S popkom se lahko cepi, dokler je drevje muževno.

Kako se požlahtnjena drevesca oskerbujejo tako dolgo, da se presajajo.

Kako je treba drevesca oskerbovati tako dolgo po cepljenji, da se presajajo?

Drevesca je treba po cepljenji tako dolgo, da se presajajo, vedno okopovati, pleti, trebiti in o suši jim tudi prilivati.

Ali je treba drevescem tudi gnojiti?

Drevescem ni treba gnojiti, — in če se jim pa gnoji, se jim nikdar ne sme gnojiti s sirovim živinskim gnojem, ampak le z dobro perstjo, ali pa s cestnim blatom.

Kako se žlahtna drevesa presajajo.

Doklej ni dobro požlahtnjenih drevesic na njih stanovitno mesto presajati?

Požlahtnjenih drevesic ni dobro pred na njih stanovitno mesto presajati, dokler niso 6 ali 7 čevljev visoka in debela, kakor ročnik.

V katerem letnem času se smejo drevesca presajati?

Drevesca se smejo le jeseni ali spomladi presajati, takrat, kedar niso muževna.

Kaj je treba pripraviti, preden se drevesca presajajo?

Preden se drevesca presajajo, je treba tri čevlje široke in poldrugi čevljev globoke jame skopati.

Kdaj se morajo jame kopati?

Za jesensko presajanje se morajo jame spomladi ali saj poleti skopati; za spomladno pa jeseni.

Koliko sežnjevi morajo biti jame ena od druge?

Jame za orehe in kostanje morajo biti po 6 sežnjevi vsak sebi; za jabelka in hruške po 4, za češplje pa po 2 sežnja.

Kaj je s cepljenimi drevesci treba storiti, ko so iz grede skopana?

Ko so cepljena drevesca iz grede skopana, jih je treba zopet obrezati po korenini in vejicah.

Ktere korenine se morajo prirezati?

Prirezati se morajo vse tiste korenine, ki so kaj ranjene.

Na kaj se mora posebno gledati, kedar se drevesca po vejicah obrezujejo?

Kedar se drevesca po vejicah obrezujejo, mora se posebno gledati na korenine.

Zakaj se mora na korenine gledati?

Zato, da se jim več vejic pusti, če imajo veliko dobrih korenin, in manj, če imajo slabe korenine.

Kaj se stori, preden se drevesce v jamo postavi?

Preden se drevesce v jamo postavi, se mora na sredo jame precej debel in visok kol vsaditi in zabiti, da se more drevesce k njemu privezati.

Kako globoko se drevesca sadé?

Drevesca morajo se saditi le tako globoko, da korenine ne pridejo v mrtvo perst, kedar rastejo.

S kakšno perstjo se zasuje dno v jami?

Dno v jami se zasuje z namešano perstjo, to je, s slabo in z močno sognjito tnalovino zmešano perstjo.

Na kakšno perst se drevesce postavi?

Drevesce se postavi na dobro rodovitno perst.

Kaj se mora storiti z drevescem, kedar se v jamo postavi?

Kedar se drevesce v jamo postavi, se mu morajo koreninice na okroglo po jami zravhati, se z dobro perstjo zasuti, in drevesce se mora nekoliko potresti, da se zaspè perst okoli koreninic.

Kaj je treba storiti potem, kedar so vse koreninice s perstjo zasute?

Kedar so vse koreninice s perstjo zasute, mora se perst nekoliko potlačiti, da dež koreninic ne odpêre.

Kaj je dobro okoli drevesca pustiti?

Okoli drevesca je dobro pustiti nekoliko jamčasto, da ob dežji voda od drevesca prehitro ne odteče.

Kaj je treba potem storiti, da drevesca zdravo in čversto rastejo?

Da potem drevesca zdravo in čversto rastejo, morajo se vsako leto pridno trebiti, obrezovati, snažiti, in posebno naj se po vejah obira, trebi in pokončuje gosenčina zalega.

Kakošnega plemena sadnih dreves je naj bolje rediti?

Naj bolje je rediti drevesa takega plemena, ktera v svojem kraju naj raji rastejo in naj več dobička prinašajo. Na merzlem ali senčnem kraju si zarédi manj žlahtnega drevja in sicer takega, kakoršno je že navajeno tistega kraja. Na toplem kraju pa rédi bolj žlahtno sadje. V krajih, kjer žito slabo izdaja, zasadi verte s takim sadjem, ktero se naj bolje obnaša in daje naj več dobička ljudem in živini.

Pristavek.

Kako se nareja cepivni vosek?

Cepivni vosek se tako le nareja: Vzemi 1 funt rumenega voska, 2 funta čiste smole in pa pol funta trepentina; potem to troje na žerjavici raztopi, in raztopljeno vlij v vodo, da se morejo z rokami štruce narediti.

Kako se nareja mazilo za rane pri velikih drevesih, kedar se drevesom veje odsekajo ali odžagajo?

Mazilo za rane pri velikih drevesih se tako le nareja: Vzame se apna, kravjeka in ilovice — vsakega enako; dobro je tudi nekoliko trepentina vmes. Vse to naj se vkup zmeša in dobro pregnjete.

Pod. 1.

Pod. 2.

Pod. 3.

Pod. 4.

Pod. 5.

Pod. 6.

